

بررسی رابطه‌ی سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی زنان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۶/۱۰

مریم رضائی^۱، طاهره میرساردو^۲، زهرا رضائی^۳

از صفحه ۷۴ تا ۴۹

چکیده

زمینه و هدف: یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌هایی که امنیت را ارتقاء می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد، سرمایه‌ی اجتماعی است. سرمایه‌ی اجتماعی عامل اولیه جامعه مدنی است که از تعامل روزمره‌ی مردم به دست می‌آید و به ایجاد ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌پردازد. پژوهش حاضر با هدف بررسی و سنجش رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در محدوده‌ی مورد مطالعه صورت گرفته است.

روش‌شناسی: این پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است، جامعه‌ی آماری پژوهش زنان بالای ۱۸ سال شهر آبدانان و روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای است که ۳۶۷ نفر به عنوان حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعیین شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و بهره‌گیری از آزمون‌هایی همچون، T تک‌نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و نیز رگرسیون چندگانه می‌باشد. سرمایه‌ی اجتماعی به‌عنوان متغیر مستقل با ۵ عنصر اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی، روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی بررسی و سنجیده شده است. همچنین احساس امنیت به‌عنوان متغیر وابسته در سه بعد امنیت جانی، مالی و سیاسی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های به‌دست‌آمده، نشان می‌دهد از میان عناصر سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی با ضریب ۰/۴۶۱ و بعد از آن آگاهی اجتماعی با ضریب ۰/۳۸۲ بیشترین همبستگی را با احساس امنیت اجتماعی دارند.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حکایت از رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با احساس امنیت اجتماعی دارد. تطابق یافته‌های پژوهش حاضر با نظریات گیدنز، کلاوس افه، بوردیو و پاتنام در تبیین نقش سرمایه اجتماعی بر میزان افزایش احساس امنیت اجتماعی، ضرورت تقویت سرمایه‌ی اجتماعی را روشن‌تر می‌سازد.

کلید واژه‌ها: امنیت، احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، سرمایه اجتماعی، شهر آبدانان.

۱. دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه سیستان و بلوچستان، نویسنده مسئول، m.rezaee842@gmail.com

۲. دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار.

۳. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار.

موضوع امنیت اجتماعی یکی از مباحثی است که در سال‌های اخیر مورد توجه محافل علمی و پژوهشی قرار گرفته و دلیل آن هم نقش قابل توجه مقوله‌ی امنیت اجتماعی و از آن مهم‌تر بحث احساس امنیت اجتماعی در تهدید و یا تقویت زیرساخت‌های پیشرفت یک اجتماع است (حسینی، ۱۳۸۶: ۷). احساس امنیت، فرآیندی روانی- اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود؛ بلکه اکثر افراد جامعه براساس نیازها، علائق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). به‌طور کلی «امنیت اجتماعی» به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه بوده و به نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و ... باشند (ذاکری هامانه و دیگران، ۱۳۹۱: ۸۵).

احساس ناامنی، از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع معاصر، به‌ویژه در کشورهای پیشرفته است؛ این بدین معنی است که گسترش این پدیده با سطح توسعه‌ی جامعه ارتباط مستقیم دارد (حسینی، ۱۳۸۶: ۷) به عبارت دیگر احساس امنیت و ضریب امنیت بالا یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع است. همچنین احساس امنیت خاطر، یکی از عمده‌ترین شاخص‌های رفاه فرهنگی است که نبود آن حتی بر خورداری از سایر شاخص‌های رفاه اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنان که مازلو در تقسیم‌بندی خود از نیازها، نیاز به امنیت را بلافاصله پس از نیازهای فیزیولوژیک قرار می‌دهد. وضعیت فعلی جامعه‌ی ما لزوم توجه به مسئله‌ی امنیت شهروندان و به‌ویژه زنان را در ابعاد و زوایای مختلف ضروری ساخته است. بحرانی بودن احساس امنیت قطعاً در رفتار شهروندان تأثیر مخربی خواهد گذاشت و آنان را از ایجاد روابط مطلوب و پیشرفت فردی ناتوان خواهد ساخت. در واقع زیست توأم با اضطراب و ترس طبق گفته روانشناسان وضعیت خوشایندی نیست. از طرف دیگر در جامعه‌ی ایران که دستیابی به رفاه اجتماعی یکی از مهم‌ترین خواسته‌های مردم و به عنوان غایت توسعه از مهم‌ترین اهداف مسئولین و برنامه‌ریزان بوده است، پرداختن به موضوع امنیت و در رأس آن امنیت زنان به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه و رفاه اجتماعی ضروری است. با کاهش

امنیت آرمان‌های جوامع تخفیف می‌یابد، تعالی جامعه، رشد فکر و اندیشه و توسعه و رشد استعدادها همگی ریشه در عنصر امنیت دارد (حامد، ۱۳۸۹: ۶).

یکی از اصلی‌ترین مؤلفه‌هایی که امنیت را ارتقاء می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد سرمایه‌ی اجتماعی است. سرمایه‌ی اجتماعی ماده خامی از جامعه مدنی است که از تعامل روزمره مردم به دست می‌آید و به ایجاد ارتباطات اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اصول اعتماد، همکاری متقابل و قواعد کنش اجتماعی می‌پردازد. اهمیت سرمایه‌ی اجتماعی در کنار وضعیت روابط همسایگی در لایه‌های مختلف، عامل مهمی در تبیین واریانس‌های احساس ناامنی (لیندستروم و همکاران، ۲۰۰۳: ۱۱۱) در جامعه محسوب می‌گردد.

افراد مختلف با توجه به تنوع محیط پیرامونی، بینش متفاوتی از مقوله‌ی امنیت داشته و احساس امنیت را با توجه به نظام اقتصادی، نظام سلامت و تجربه‌های فردی ناامنی، متغیر دانسته و دلهره‌ی ناشی از احساس ناامنی را بیشتر از لایه‌های عینی و واقعی ناامنی و وقوع جرم، در اذهان دارند (لیندستروم و همکاران، ۲۰۰۸: ۱) در این راستا، سرمایه‌ی اجتماعی با فراهم کردن فضای اعتماد، همکاری بین گروه‌های اجتماعی را امکان‌پذیر ساخته و همین همکاری گروه‌ها و اعتماد بین آنها باعث می‌شود که منافع همگانی مانند امنیت اجتماعی فراهم شده و هزینه‌های نظارت نهادهای رسمی نیز کاهش یابد (فیروزآبادی، ۱۳۸۵: ۲۰۳). از طرف دیگر سرمایه‌ی اجتماعی از طریق کاهش هزینه‌های روابط اجتماعی باعث حل مسالمت‌آمیز تضادها و تفاوت‌های بین اشخاص و همچنین تضاد بین گروه‌های اجتماعی می‌شود (چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴: ۱۵). نقش سرمایه‌ی اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرائم اجتماعی و به تبع و در کنار آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹). از این رو، آگاهی از میزان سرمایه اجتماعی اعضای یک جامعه و نقش آن در تبیین میزان احساس امنیت اجتماعی و مؤلفه‌های آن در قالب یک شناخت و مطالعه علمی - تخصصی ضروری تلقی می‌گردد.

امروزه نگاه به مسائل و آسیب‌های امنیتی می‌تواند از زوایای مختلفی صورت پذیرد که بخش عمده‌ی آن گریبان‌گیر زنان جامعه که بیش از نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند،

می‌باشد. لذا سوال اساسی این پژوهش این است آیا سرمایه‌ی اجتماعی بر احساس امنیت زنان تأثیر دارد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، برای مشخص نمودن و شفاف‌سازی این مسئله، تأثیر مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی از جمله مشارکت، اعتماد، آگاهی، شبکه روابط و انسجام، در محدوده مطالعاتی، مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت و مشخص خواهد شد که سهم هر کدام از این مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی در احساس امنیت به چه صورت است؟

مبانی نظری پژوهش

نظریه‌های مرتبط با امنیت اجتماعی

مولار^۱ و امنیت اجتماعی: مولار خاطر نشان می‌کند، امنیت اجتماعی زمانی حاصل می‌شود که جامعه تهدیدی در باب مؤلفه‌های هویتی خود احساس کند. به نظر مولار امنیت اجتماعی مقوله‌ای است که افراد و دولت به همراه یکدیگر در تأمین آن سهیم و شریک هستند. مولار تأکید دارد که می‌توان امنیت اجتماعی را به‌عنوان یک مفهوم فرضی برای هر جمع انسانی به کار برد و آن را عبارت می‌داند از قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوی سنتی زبان، فرهنگ، انجمن‌ها، مذهب، هویت ملی و رسوم. بدین ترتیب امنیت جوامع آشکارا با امنیت سیاسی پیوند دارد، اما مجزا از آن است (بیات، ۱۳۸۸: ۸۴-۸۳). مولار در پاسخ به اینکه امنیت برای چه کسی و در برابر چه چیزی؟ امنیت را به سه شکل امنیت ملی، امنیت انسانی و امنیت اجتماعی تقسیم می‌کند. از نظر او در امنیت ملی، مرجع امنیت، دولت است و تهدیداتی که حاکمیت و قلمرو سرزمینی آن را با خطر مواجهه می‌سازد، تهدید امنیتی است. در امنیت انسانی، مرجع امنیت، فرد است و هر چیزی را نیز آن شکل از امنیت می‌داند که مرجع آن گروه‌های اجتماعی است (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۲۱).

بوزان^۲ و امنیت اجتماعی: مقوله امنیت اجتماعی برای اولین بار توسط باری بوزان به صورت منسجم مورد توجه قرار گرفت. بوزان امنیت اجتماعی را متفاوت از امنیت دولتی و دیگر وجوه امنیت مورد بررسی قرار داد. بوزان ابتدا به تشریح امنیت فردی می‌پردازد: «فرد، واحدی غیرقابل تقسیم در مفهوم امنیت است. امنیت فردی به تحقیقات حاضر در شبکه روابط و تناقضات بین امنیت شخصی و امنیت دولت ارتباط پیدا می‌کند. «دولت»، منشأ اصل تهدید و

1. Moller
2. Buzan

نیز امنیت افراد است. با توجه به اینکه افراد منبع ناامنی یکدیگر هستند، مسئله‌ی امنیت فردی ابعاد گسترده‌تر اجتماعی و سیاسی پیدا می‌کند» (بوزان، ۱۳۷۸: ۵). امنیت اجتماعی از نگاه بوزان به قابلیت الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی مربوط است (نویدینا، ۱۳۸۵: ۴۰). از این منظر با حفظ عناصر اصلی انسجام اجتماعی جامعه، تحقق شرایط امن برای بقا و تداوم جامعه میسر می‌شود. از نظر بوزان امنیت اجتماعات بشری به پنج مقوله تقسیم می‌شود: «نظامی، سیاسی، اقتصادی، جامعه‌ای (اجتماعی) و زیست‌محیطی» (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴).

ویور^۱ و امنیت اجتماعی: ویور، رویکرد پنج بُعدی بوزان به امنیت را رد می‌کند و به جای آن، تنها دو بُعد امنیت، یعنی امنیت دولت و امنیت اجتماعی را مطرح می‌سازد. از نظر وی امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل تعریف می‌کند (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۲۲). وی بر ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت تأکید دارد و خاطر نشان می‌کند که جامعه، امنیت هویتش را جستجو می‌کند. به طوری که باید قادر به حل اختلالات هویتی باشد و اعضای آن نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که هویتشان را تهدید می‌کند احساس مسئولیت نداشته و آن‌ها را تنها به دولت واگذار نمایند. جامعه در این تعریف بیشتر شامل مجموعه‌ای از افرادی می‌شود که در یک سرزمین تحت حاکمیت یک دولت- ملت زندگی می‌کنند. از نظر ویور مهم‌ترین واحد تحلیل در مطالعات امنیت اجتماعی هویت‌های قومی و مذهبی است. او هویت را به‌عنوان مفهوم صریح امنیت اجتماعی قلمداد نموده و معتقد است تا زمانی امنیت اجتماعی مطرح می‌شود که جامعه تهدیداتی نسبت به هویتش احساس کند (نویدینا، ۱۳۸۴: ۶۲).

نظریه‌های مطرح در حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی

سرمایه‌ی اجتماعی از دیدگاه پیر بوردیو^۲: به نظر بوردیو، سرمایه‌ی اجتماعی جمع منابع واقعی یا بالقوه‌ای است که حاصل از شبکه‌ای بادوام از روابط کمابیش نهادینه‌شده، آشنایی و شناخت متقابل یا به بیان دیگر عضویت در یک گروه است. شبکه‌ای که هر یک از اعضای خود را از پشتیبانی سرمایه‌ی جمعی برخوردار می‌کند و آنان را مستحق اعتبار می‌سازد

1. wever
2. Pierre Bourdieu

(تاج‌بخش، ۱۳۸۴: ۱۴۷). به نظر وی سرمایه‌ی اجتماعی، به‌عنوان شبکه‌ای از روابط، یک ودیعه طبیعی یا حتی یک ودیعه اجتماعی نیست، بلکه چیزی است که در طول زمان و با تلاش بی‌وقفه به دست می‌آید. به‌عبارت دیگر شبکه‌ی روابط، محصول راهبردهای سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی آگاهانه یا ناخودآگاه است که هدفش ایجاد یا بازتولید روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه‌مدت یا بلندمدت قابل استفاده هستند. کاربرد سرمایه‌ی اجتماعی در نزد بورديو بر این درک استوار است که افراد چگونه با سرمایه‌گذاری بر روابط گروهی، وضعیت اقتصادی خود را در یک فضای اجتماعی سلسله‌مراتبی (جامعه سرمایه‌داری) بهبود می‌بخشند. از این جهت می‌توان رویکرد او را ابزاری، فردگرا و متأثر از تئوری سرمایه‌ی مارکس و بیشتر تضادگرا تلقی کرد (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۱۰).

سرمایه‌ی اجتماعی از دیدگاه جیمز کلمن^۱: کلمن به‌جای تعریف سرمایه‌ی اجتماعی برحسب ماهیت و محتوا، به کارکرد آن توجه دارد. او سعی می‌کند به این مسئله بپردازد که چه ویژگی‌هایی از روابط اجتماعی است که می‌تواند منابع سرمایه‌ای سودمند را برای افراد ایجاد کند؟ برای پی بردن به پاسخ این سؤال او در بررسی ویژگی‌های روابط اجتماعی که می‌تواند منابع سرمایه‌ای سودمندی برای افراد تشکیل دهد به شش مورد اشاره دارد: تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه‌ی اطلاعات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی تأثیرگذار، روابط اقتدار، سازمان‌های اجتماعی انطباق‌پذیر و سازمان‌های تعمدی (کارنر، ۲۰۰۴: ۲۶۳۸). به تعریف کلمن عوامل تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه، هنجار و ایدئولوژی سبب ایجاد و گسترش سرمایه‌ی اجتماعی می‌شوند. کلمن در تعیین این نکته که چگونه این منابع را می‌توان در عمل به کار برد، معتقد بود که دو عنصر تعهد و اعتماد، نقش مهمی را در این زمینه بازی می‌کنند (کلمن، ۱۹۹۴: ۳۴۲).

سرمایه‌ی اجتماعی از دیدگاه رابرت پاتنام^۲: پاتنام مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی را فراتر از سطح فردی به کار می‌گیرد و به چگونگی کارکرد سرمایه‌ی اجتماعی در سطح منطقه‌ای و ملی و نوع تأثیرات آن بر نهادهای دموکراتیک و در نهایت توسعه‌ی اقتصادی علاقه‌مند است. پاتنام سرمایه‌ی اجتماعی را آن دسته از عناصر و ویژگی‌های نظام اجتماعی (مانند اعتماد اجتماعی،

1. James Samuel Coleman
2. Robert David Putnam

هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های اجتماعی) می‌داند که هماهنگی و همکاری را در بین افراد یک جامعه برای دستیابی به سود متقابل تسهیل می‌کند (غریبی، ۱۳۸۹: ۱۳۸). او برای فهم و ارزیابی سرمایه‌ی اجتماعی به چهار وجه تمایز اشاره دارد. پاتنام در این رابطه، سرمایه‌ی اجتماعی رسمی را در مقابل غیررسمی (انجمن‌ها یا مهمانی‌های دوره‌ای)، سرمایه‌ی اجتماعی متراکم در مقابل سرمایه‌ی اجتماعی پراکنده و ضعیف، سرمایه‌ی اجتماعی درون‌نگر در مقابل برون‌نگر (برحسب اختصاص منافع به افراد غیر عضو یا عموم مردم) و نهایتاً سرمایه‌ی اجتماعی محدود (بین افراد شبیه از نظر قومیت، سن و ...) در مقابل اتصالی (بین افراد غیرمشابه) مطرح می‌سازد (توسلی و موسوی، ۱۳۸۴: ۱۷). در ادامه به دیدگاه برخی دیگر از صاحب نظران در ارتباط با سرمایه‌ی اجتماعی به اختصار پرداخته می‌شود:

کلاوس افه^۱ سرمایه‌ی اجتماعی را یکی از عوامل کارایی و توسعه‌ی اقتصادی، نظم و صلح جهانی احساس امنیت و توسعه می‌داند (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۱۶). زیمل^۲ سرمایه اجتماعی را بده بستان یا دادوستد برای سامان دادن به مناسبات بین فردی می‌داند. دورکیم سرمایه اجتماعی را تعاملات و همکاری‌هایی می‌داند که بر مبنای ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌باشد (صالحی امیری، ۱۳۸۷: ۲۴۷). از نظر مانوئل کاستلز سرمایه‌ی اجتماعی حضور در شبکه جهانی و پویایی هر شبکه در برابر شبکه دیگر می‌باشد (کاستلز، ۱۳۸۰: ۵۴۳). آنتونی گیدنز سرمایه‌ی اجتماعی را عبارت از شبکه روابط، تعهد و اعتماد اجتماعی در جوامع سنتی محدود و درون‌گروهی و جوامع مدرن وسیع و تعمیم‌یافته می‌داند. از نظر کاکس سرمایه اجتماعی پوشش‌های بین مردم است که شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی را موجب می‌شود (غفاری، ۱۳۸۴: ۲۵۲).

در ادامه (جدول ۱)، مهم‌ترین عناصر و مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی که در این پژوهش نیز موردنظر است، آمده است.

1. Claus Offe
2. Georg Simmel

جدول ۱. عناصر و مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی

عناصر و مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی	شرح / توضیح
اعتماد اجتماعی	آنتونی گیدنز، اعتماد و تأثیر آن بر فرایند توسعه را زیربنا و زمینه‌ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند، هر جا که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد، مشارکت و همیاری مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۱). هرچه یک گروه اجتماعی دارای شعاع اعتماد بالاتری باشد، سرمایه‌ی اجتماعی بیشتری نیز خواهد داشت. (همان، ۱۴). در واقع، وجود اعتماد پایه و اساس وجود پیوندها و مسئولیت اجتماعی است که در صورت نبودن این عوامل به صراحت می‌توان به نبود سرمایه اجتماعی حکم داد (بابائیان و همکاران، ۱۳۹۳: ۷۱).
انسجام اجتماعی	امیل دورکیم از اولین جامعه‌شناسانی است که مفهوم انسجام و همبستگی اجتماعی را مورد مطالعه قرار داده است و وجود آن را برای هر جامعه‌ای لازم می‌داند. جان ترنر به نقل از دورکیم می‌گوید انسجام وقتی رخ می‌دهد که عواطف افراد به‌وسیله نمادهای فرهنگی تنظیم شوند، جایی که افراد متصل به جماعت، اجتماعی شده باشند، جایی که کنش‌ها تنظیم شده و به‌وسیله هنجارها هماهنگ شده‌اند (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۷).
مشارکت اجتماعی	مشارکت اجتماعی را می‌توان فرایند سازمان‌یافته‌ای دانست که از سوی افراد جامعه به‌صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر داشتن هدف‌های معین و مشخص به‌منظور سهم شدن در منافع و منابع قدرت انجام می‌گیرد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸). شهود چنین مشارکتی، وجود نهادهای مشارکتی چون انجمن‌ها، گروه‌ها، سازمان‌های محلی و غیردولتی است (ازکیا، غفاری ۱۳۸۳: ۲۹۳).
آگاهی اجتماعی	فالک و پاتریک در سال ۱۹۹۹ آگاهی را به‌عنوان یکی از شاخص‌های سرمایه‌ی اجتماعی معرفی کردند. آگاهی از مسائل و عوامل عمومی از عوامل مؤثر بر روابط اجتماعی است. در صورتی که در جامعه شاهد عدالت اجتماعی و توزیع درست اطلاعات در نزد مردم نباشیم در حقیقت عامل سرمایه‌ی اجتماعی تحقق پیدا نخواهد کرد که خود بر مشارکت افراد تأثیرگذار است (رضائی، ۱۳۹۴: ۳۱).
روابط اجتماعی	برقراری ارتباط و برخورداری از مهارت‌های ارتباطی لازمی اساسی و بنیادین انجام کنش اجتماعی و رفتار است. افراد از این طریق موفقیت‌هایی را کسب می‌کنند که به‌تنهایی قادر به دست یافتن به آنها نیستند یا با دشواری بسیار موفق به کسب آنها می‌شوند (شایگان و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۳).

پیشینه پژوهش

موضوع رابطه‌ی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت تاکنون مورد توجه بسیاری از صاحب‌نظران و اندیشمندان قرار گرفته است در جدول ۲، به تعدادی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود.

جدول ۲. خلاصه پیشینه‌ی پژوهش‌های مربوط به رابطه‌ی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

عنوان پژوهش	مؤلف	سال	نتیجه / توضیح
عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه (نمونه موردی: شهر تهران)	مریم نجیبی ربیعی	۱۳۸۳	در مجموع به نظر می‌رسد که طبق یافته‌های این پژوهش وجود و گسترش سرمایه‌ی اجتماعی در کلیت جامعه، آثار مثبتی در پی دارد که یکی از آنها افزایش امنیت است. همچنین براساس نتایج به دست آمده، به نظر می‌رسد که ناامنی در ابعاد جانی و مالی مشکل عمده‌ی شهروندان است.
زیست پذیری، ناامنی، سرمایه اجتماعی و اعتماد در حکومت محلی در هسلت	اکارت و کراین	۲۰۰۶	در این پژوهش مشخص شد رابطه‌ی قوی بین احساس امنیت و سرمایه‌ی اجتماعی در میان ساکنان هسلت وجود دارد. براساس این تحقیق افرادی که بیشتر در جلسات همسایه‌ای شرکت کرده‌اند از احساس امنیت بالاتری برخوردارند.
مشروعیت، اعتماد، سرمایه اجتماعی و الگوهای پلیسی در انگلستان	جیمز هادون	۲۰۰۸	هدف این پژوهش تعیین رابطه‌ی سطح سرمایه‌ی اجتماعی محله‌ها بر میزان اعتماد و مشروعیت شهروندان آن محله به پلیس بوده است. نتیجه این پژوهش حاکی است سرمایه‌ی اجتماعی بر اعتماد و مشروعیت شهروندان محله به پلیس تأثیر مثبت داشته است
رابطه امنیت اجتماعی و سرمایه‌ی اجتماعی (مطالعه مورد شهر اردبیل)	نادری و همکاران	۱۳۸۹	نتایج حاکی از رابطه معنادار بین احساس امنیت اجتماعی و جنسیت است؛ بنابراین زنان بیشتر از مردان احساس ناامنی می‌کنند. درحالی‌که ارتباط احساس امنیت با مؤلفه‌های سن، تحصیلات، وضعیت تأهل و درآمد ماهیانه خانواده معنادار نیست، ولی رابطه معناداری بین هزینه‌های خانواده و نوع شغل افراد و محل سکونت با میزان احساس امنیت وجود دارد.

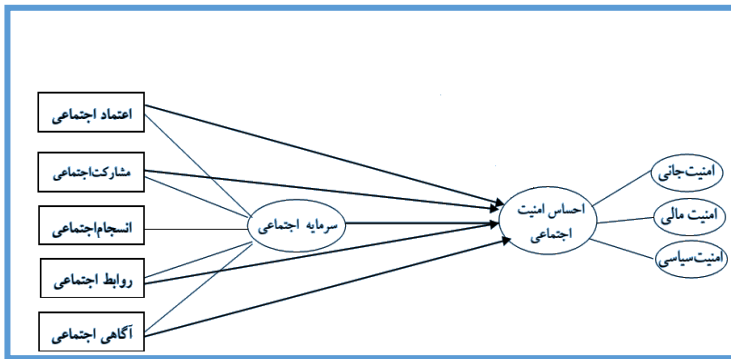
یافته‌های این پژوهش وجود همبستگی معنی‌دار بین دو متغیر سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال و جنوب شهر تهران را نشان می‌دهد نوع رابطه مثبت بوده و بیانگر این امر است که با افزایش میزان سرمایه‌ی اجتماعی زنان، شاهد افزایش احساس امنیت اجتماعی در بین آنان خواهیم بود.	۱۳۹۰	نیازی و همکاران	رابطه میزان سرمایه‌ی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال (۱) و (۲) و جنوب شهر (۱۹) و تهران (۲۰)
نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بین مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری رابطه معناداری وجود دارد.	۱۳۹۰	ساروخانی و هاشم‌نژاد	رابطه بین سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری
یافته‌های پژوهش حکایت از رابطه‌ی مستقیم و معنی‌دار سرمایه‌ی اجتماعی و ابعاد سه‌گانه‌ی آن با احساس امنیت اجتماعی دارد.	۱۳۹۱	ذاکری و همکاران	بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد

الگوی مفهومی پژوهش

مباحث نظری عنوان شده نشان می‌دهد، صاحب نظران مفهوم، گستره و عوامل تأثیرگذار سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت را متفاوت و متعدد بیان نموده‌اند. نتیجه بررسی انجام شده از آن حکایت دارد که نظریه واحدی وجود ندارد تا بتوان آن را به عنوان چارچوب نظری پژوهش قرار داد. بنابراین در این قسمت سعی می‌گردد یک چارچوب نظری تلفیقی عنوان شود. در این پژوهش از دو دسته نظریات بهره گرفته شده است یکی آراء صاحب‌نظران سرمایه‌ی اجتماعی مانند پاتنام، پیربوردیو، کلمن و... و دیگری آراء و دیدگاه‌های نظریه‌پردازان امنیت از جمله بوزان، ویور و مولار و...

در مطالعات جامعه‌شناسی معاصر سرمایه‌ی اجتماعی شاخصی مهم در کنش اجتماعی است که بر مسائل اجتماعی گوناگون، مؤثر است. در اینجا نیز سرمایه اجتماعی به عنوان شاخصی تأثیرگذار بر احساس امنیت در نظر گرفته می‌شود. در این پژوهش با توجه خاص به تعریف کلمن و پاتنام از سرمایه اجتماعی و با تلفیق نظریه‌های مختلف در این زمینه سعی شده است شاخص‌های گویاتر و پراهمیت‌تری همچون اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی

اجتماعی، روابط اجتماعی و انسجام اجتماعی برای سنجش این متغیر انتخاب شوند. در انتخاب متغیر وابسته‌ی پژوهش، احساس امنیت اجتماعی بیشتر از تئوری‌های تحلیل‌گران برجسته‌ی امنیت همچون بوزان و ویور الهام گرفته شده است و در خصوص ابعاد متغیر وابسته باید خاطر نشان کرد که این متفکران با الهام از عقاید جان لاک به تحلیل ابعاد امنیت اجتماعی می‌پردازند. باری بوزان در سخنی از جان لاک نقل می‌کند که هدف اصلی انسان‌ها از این که خود را در اختیار دولت قرار می‌دهند، حفظ دارایی آنهاست. منظور از دارایی در این جا حیات، امنیت جانی، آزادی، امنیت سیاسی و فکری و مایملک «امنیت مالی» است که در ۳ بعد از متغیر وابسته پژوهش حاضر به روشنی دیده می‌شود (شکل ۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش، منبع: نگارندگان

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ اجرا از نوع پیمایشی و به لحاظ ماهیت کاربردی است. همچنین به منظور تدوین مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهش از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) بهره گرفته شده است. در مرحله‌ی بعدی با مشخص کردن متغیرها و گویه‌های مربوطه، سؤال‌های پرسشنامه تدوین و پرسشنامه‌ها در بین نمونه‌های پژوهش توزیع شد. تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرها به شرح زیر است:

به منظور سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی، این مقوله در ۳ بعد جداگانه شامل احساس امنیت جانی، احساس امنیت مالی و احساس امنیت سیاسی در ۲۴ گویه به وسیله‌ی طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفت.

جهت سنجش و بررسی میزان سرمایه اجتماعی، این متغیر در ۵ بعد جداگانه شامل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، روابط اجتماعی و آگاهی اجتماعی در ۳۳ گویه در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است. در جدول ۳، شاخص‌های پژوهش و گویه‌های مربوط به هر شاخص آمده است.

جدول ۳. شاخص‌ها و گویه‌های موردسنجش برای بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت

اجتماعی

شاخص‌ها	گویه‌های مربوطه
احساس امنیت جانی	<ul style="list-style-type: none"> - تردد به‌تنهایی در شب - تردد با ماشین‌های مسافرکشی - برقراری ارتباط و دوستی با افراد غریبه - راه رفتن به تنهایی در یک مسیر خلوت - کمک به سرنشینان اتومبیلی که در خیابان خراب‌شده - رفتن و نشستن در پارک‌های حاشیه‌ای به تنهایی - خوابیدن در منزل در موقع شب به تنهایی - رانندگی در خیابان‌های خلوت - به‌طورکلی از نظر جانی تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟
احساس امنیت مالی	<ul style="list-style-type: none"> - همراه داشتن پول نقد به مقدار زیاد - انجام معاملات مهم به‌تنهایی - سپردن سرمایه خود به فرد دیگر - پارک کردن اتومبیل در خیابان به مدت طولانی - خالی گذاشتن منزل به مدت چند روز - به‌طورکلی از نظر مالی تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟
احساس امنیت اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> - عضویت در احزاب و گروه‌های سیاسی - شرکت کردن در اعتراضات سیاسی - ابراز عقاید و انتقاد نسبت به وضعیت سیاسی و عملکرد دولت - تشکیل تشکل‌ها و گروه‌های اجتماعی سیاسی - شرکت در جلسات سخنرانی فعالان سیاسی - پخش و توزیع نشریه منتقد دولت - هواداری از یک گروه سیاسی - استفاده از سایت‌ها و منابع اینترنتی برای کسب اطلاعات اجتماعی - سیاسی - به‌طورکلی از نظر سیاسی تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟
مشارکت اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> - شرکت در حل معضلات موجود در شهر - توجه به وضعیت زندگی دیگران

<ul style="list-style-type: none"> - در زندگی فقط به فکر خود بودن - کمک مالی برای ساخت مدرسه، مسجد و... - کمک جنسی و کالایی برای زلزله‌زده‌ها و سیل‌زده‌ها - کمک از طریق نیروی کار به شکل مجانی - شرکت در کارهای جمعی و گروهی 		
<ul style="list-style-type: none"> - وجود حس همکاری در بین مردم - صادقانه بودن رفتارهای روزانه مردم نسبت به همدیگر - داشتن صراحت کلام در بیان واقعیت‌های اجتماعی - سیاسی - با دیگران همانند اعضای خانواده خود رفتار کردن - یکی بودن ظاهر و باطن مردم شهر - شراکت در کارها با دیگران - اقتضای شرایط به این‌که هر کس به فکر خودش باشد - اعتماد به همشهریان - داشتن صداقت با دوستان - بیان مسائل اجتماعی روزانه در جمع دوستان 	<p>اعتماد اجتماعی</p>	<p>سرمایه اجتماعی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - موقع گرفتاری به درد آدم می‌خورند/ فقط موقع خوشی‌ها دوروبر آدم هستند. - با همدیگر دوست و رفیق هستند/ چشم دیدن همدیگر را ندارند. - اکثرشان اهل غیبت نیستند/ اهل غیبت هستند. - به نصیحت دیگران گوش می‌دهند/ خودرأی هستند - در گرفتاری‌ها آدم را دلداری می‌دهند/ روی زخم آدم نمک می‌پاشند - احترام کوچکی و بزرگی را دارند/ احترام بزرگی و کوچکی را نگه نمی‌دارند. - در هر کاری دخالت نمی‌کنند/ در هر کاری بیخودی دخالت می‌کنند. - کاری به کار هم ندارند/ دنبال دعوا و مرافعه می‌گردند 	<p>انسجام اجتماعی</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - نحوه ارتباط برقرار کردن با دیگران در جمع - رفت‌وآمد کردن با همسایه - برخورد دوستانه با دیگران در سطح شهر - ارتباط با گروه‌ها و انجمن‌های محلی مثل مسجد، بسیج و کلوب‌های محلی 	<p>روابط اجتماعی</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - میزان مطالعه‌ی روزنامه و مجلات - مطالعه‌ی کتاب‌های غیردرسی - استفاده و رجوع به اینترنت و دسترسی به شبکه‌های اجتماعی مجاز - مکالمه با دوستان و آشنایان صرف تبادل اطلاعات و اخبار مختلف 	<p>آگاهی اجتماعی</p>	

جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه‌ی زنان بالای ۱۸ سال ساکن شهر آبدانان در زمان مطالعه است که شامل ۸۲۹۷ نفر می‌باشد که با روش نمونه‌گیری کوکران با خطای استاندارد ۰.۵٪ و ضریب اطمینان ۹۵٪، حجم نمونه از تعداد کل جامعه‌ی آماری، ۳۶۷ نفر برآورد شده است.

همچنین، برای انتخاب نمونه‌ها از روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای بهره گرفته شده است بدین صورت که ۹ محله‌ی شهر آبدانان در نظر گرفته شده‌اند در مرحله‌ی اول نمونه‌گیری، بلوک‌ها در هر محله شناسایی شده، در مرحله دوم واحدهای مسکونی در داخل بلوک‌ها مشخص گردیده و نهایتاً در مرحله‌ی سوم زنان بالای ۱۸ سال در هر واحد مسکونی انتخاب شده است. تعداد پاسخگویان در هر محله متناسب با تعداد ساکنین آن محله بوده (لازم به ذکر است که سهم حجم نمونه در هر محله از طریق نمونه‌گیری طبقه‌ای سیستماتیک تعیین شد) و افراد موردنظر به روش تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. برای تعیین پایایی و قابلیت اعتماد ابزار سنجش، از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. برای تأیید روایی و اعتبار، پرسشنامه را چند نفر از متخصصان و کارشناسان مربوطه بررسی و اصلاح کردند. سپس، در مرحله‌ی تحلیل داده‌ها، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، T تک‌نمونه‌ای و رگرسیون چندگانه به کمک نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

به منظور سنجش میزان پایایی ابزار گردآوری داده‌ها، از آلفای کرونباخ استفاده شده است و هماهنگی درون ابزار اندازه‌گیری، تعیین گردید. با توجه به اعداد به دست آمده برای هر یک از ابعاد مورد بررسی، نتیجه گرفته می‌شود که ابزار پژوهش از ثبات و پایایی قابل قبولی برخوردار است.

جدول ۴. میزان آلفای کرونباخ برای ابعاد مختلف تحقیق

نام متغیر	آلفای کرونباخ
مشارکت اجتماعی	۰/۷۸۵
انسجام اجتماعی	۰/۸۱۱
آگاهی اجتماعی	۰/۷۲۹
اعتماد اجتماعی	۰/۸۳۲
روابط اجتماعی	۰/۷۷۵
احساس امنیت جانی	۰/۸۵۱
احساس امنیت مالی	۰/۸۲۴
احساس امنیت سیاسی	۰/۸۳۵

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش، شامل یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی است. یافته‌های توصیفی برخی از ویژگی‌های نمونه‌های بررسی شده را شامل می‌شود و یافته‌های استنباطی، تجزیه و تحلیل متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد.

۶۳

الف) یافته‌های توصیفی

نتایج داده‌های جمعیت‌شناختی پژوهش، نشان می‌دهد: ۵۷ درصد پاسخگویان متأهل، ۳۱ درصد حجم نمونه بین ۲۵-۳۰ سال سن دارند، ۳۷ درصد آن‌ها دارای تحصیلات کارشناسی می‌باشند و همچنین ۳۵ درصد پاسخگویان خانه‌دار بوده است (جدول ۵).

جدول ۵. خلاصه نتایج تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی

ویژگی	گزینه‌ها	فراوانی	درصد
وضعیت تأهل	متأهل	۲۰۹	۵۷
	مجرد	۱۵۸	۴۳
سن	زیر ۲۵ سال	۹۹	۲۷
	۲۵-۳۰	۱۱۴	۳۱
	۳۰-۳۵	۸۵	۲۳
	۳۵-۴۰	۴۰	۱۱
	۴۰ به بالا	۲۹	۸
میزان تحصیلات	زیر دیپلم	۳۷	۱۰
	دیپلم	۷۷	۲۱
	کاردانی	۵۱	۱۴
	کارشناسی	۱۳۶	۳۷
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۶۶	۱۸
شغل	بخش دولتی	۸۱	۲۲
	آزاد	۸۸	۲۴
	خانه‌دار	۱۲۸	۳۵
	بیکار	۷۰	۱۹

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

همچنین آماره‌های توصیفی بررسی رابطه سرمایه‌ی اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی زنان، در جدول ۶، آمده است:

جدول ۶. آماره‌های توصیفی بر حسب متغیرهای موردنظر

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	واریانس
سرمایه اجتماعی	اعتماد اجتماعی	۴/۳۸	۰/۸۳
	آگاهی اجتماعی	۴/۱	۰/۸۷
	روابط اجتماعی	۳/۹۲	۰/۷۹
	مشارکت اجتماعی	۳/۷۵	۰/۷۳
	انسجام اجتماعی	۳/۴۴	۰/۸۱
	سرمایه اجتماعی (کل)	۳/۹۱	۰/۸۰
احساس امنیت اجتماعی	امنیت جانی	۳/۷۴	۱/۰۲
	امنیت مالی	۳/۱۲	۰/۸۹
	امنیت سیاسی	۳/۰۱	۰/۸۵
	احساس امنیت اجتماعی (کل)	۳/۵۵	۰/۹۲

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

(ب) یافته‌های استنباطی

در جهت بررسی و سنجش رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی زنان در محدوده‌ی مورد مطالعه، از آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است که در ادامه یافته‌های به دست آمده ارائه می‌شوند: در ابتدا در جهت مقایسه میانگین شاخص‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۷، قابل ملاحظه است:

جدول ۷. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای برای بررسی رابطه‌ی هر یک از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با

امنیت اجتماعی

نتیجه آزمون	حد		آماره			متغیرها
	پائین	بالا	p-value	T	میانگین	
رد H_0	۰.۸۴	۱.۰۳	۰.۰۰	۲۱.۲۲	۴/۳۸	اعتماد اجتماعی
رد H_0	۰.۷۸	۱.۰۰	۰.۰۰	۱۹.۴۵	۴/۱	آگاهی اجتماعی
رد H_0	۰.۷۳	۰.۹۸	۰.۰۰	۱۶.۲۷	۳/۹۲	روابط اجتماعی
رد H_0	۰.۶۶	۰.۸۷	۰.۰۰	۱۳.۶۳	۳/۷۵	مشارکت اجتماعی
رد H_0	۰.۶۳	۰.۸۲	۰.۰۰	۱۲.۸۴	۳/۴۴	انسجام اجتماعی

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که فرض H_0 برای کلیه شاخص‌ها در همه ابعاد رد می‌شود زیرا مقدار p-Value در همه موارد کمتر از ۰/۰۵ گزارش شده است. همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، میانگین کلیه ابعاد بالاتر از میانگین بوده است. کمترین مقدار مشاهده‌شده برای شاخص انسجام اجتماعی (۳/۴۴) و بالاترین میانگین برای شاخص اعتماد اجتماعی (۴/۳۸) بوده است.

در مرحله‌ی بعد، از آزمون همبستگی پیرسون، جهت بررسی و سنجش رابطه بین عناصر و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی بهره گرفته شده است. نتایج به‌دست‌آمده، به شرح زیر است:

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون بین دو متغیر مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی زنان در جدول ۸، نشان می‌دهد که میان مشارکت اجتماعی به‌عنوان متغیر مستقل و متغیر وابسته‌ی احساس امنیت اجتماعی رابطه‌ی معنادار وجود دارد (P.value= 0.002). میزان همبستگی بین دو متغیر مورد بررسی، بر اساس آزمون پیرسون ۰/۳۶۸ می‌باشد. این بدان معناست که با افزایش میزان مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی زنان در محدوده‌ی مورد مطالعه بیشتر خواهد شد.

همچنین آزمون رابطه‌ی همبستگی پیرسون بین دو متغیر اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی بیانگر این امر است که بین دو متغیر نامبرده با ضریب همبستگی ۰/۴۶۱ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (P.value= 0.001). بنابراین H_0 (عدم وجود رابطه بین این دو متغیر)

رد می‌شود؛ و می‌توان گفت که با افزایش اعتماد اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی در جامعه مورد بررسی افزایش می‌یابد (جدول ۸)

در ادامه رابطه بین دو متغیر انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج به دست آمده در جدول ۸، نشان‌دهنده‌ی رابطه‌ی بین انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی است. همان‌طور که مشاهده می‌شود انسجام اجتماعی با ضریب همبستگی (۰/۲۸۹) با احساس امنیت اجتماعی دارای رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. این بدان معناست که با افزایش انسجام اجتماعی میزان احساس امنیت اجتماعی بیشتر خواهد شد. بررسی نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی بین روابط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی نشان می‌دهد که مقدار ضریب همبستگی پیرسون، بین دو متغیر نامبرده، برابر با ۰/۳۷۸ است. این ضریب، نشان‌دهنده‌ی وجود رابطه‌ی معنادار مثبت میان دو متغیر می‌باشد. بنابراین H_0 رد می‌شود. لذا می‌توان پذیرفت که با افزایش روابط اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی زنان نیز افزایش می‌یابد.

و در نهایت همبستگی بین آگاهی اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی موردسنجش قرار گرفته است. نتایج به دست آمده در جدول هشت نشان‌دهنده‌ی مقدار ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۳۸۲ و سطح معناداری به دست آمده (P.value=0.001) کوچک‌تر از میزان خطای مجاز (۰/۰۵) می‌باشد. از این رو می‌توان گفت بین آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه مثبت (با توجه به مثبت بودن مقدار ضریب پیرسون) برقرار است. به عبارت دیگر با افزایش آگاهی اجتماعی، میزان احساس امنیت اجتماعی در محدوده‌ی مورد مطالعه بیشتر خواهد شد.

جدول ۸. نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی

نتایج		متغیرها	
سطح معنی‌داری	مقدار ضریب همبستگی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۰۰۳	۰/۳۶۸	احساس امنیت اجتماعی	مشارکت اجتماعی
۰/۰۰۱	۰/۴۶۱	احساس امنیت اجتماعی	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۶	۰/۲۸۹	احساس امنیت اجتماعی	انسجام اجتماعی
۰/۰۰۲	۰/۳۷۸	احساس امنیت اجتماعی	روابط اجتماعی
۰/۰۰۱	۰/۳۸۲	احساس امنیت اجتماعی	آگاهی اجتماعی

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

پس از مشخص شدن رابطه‌ی معنادار بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی که شامل مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مستقل با احساس امنیت اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته، به تحلیل رگرسیون احساس امنیت اجتماعی زنان با توجه به متغیرهای مستقل می‌پردازیم، در واقع برای سنجش این امر که کدام یک از این متغیرها بیشترین تأثیر را در افزایش میزان احساس امنیت زنان داشته‌اند و اینکه سهم و تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته به چه صورت می‌باشد، از این آزمون بهره گرفته شده است. جدول ۹، خلاصه‌ی تحلیل رگرسیون متغیرهای سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی) را بر احساس امنیت اجتماعی نشان می‌دهد.

جدول ۹. نتایج رگرسیون چندگانه رابطه‌ی سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

معناداری	F	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	متغیرها	
				وابسته	مستقل
۰/۰۰۰	۱۷/۱۷۵	۰/۴۳۵	۰/۵۹۱	احساس امنیت اجتماعی	شاخص‌های پنج‌گانه سرمایه اجتماعی

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون، متغیرهای سرمایه اجتماعی (مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی) و احساس امنیت اجتماعی دارای همبستگی ۰/۵۹۱ می‌باشند. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد؛ ۰/۴۳۵ از احساس امنیت اجتماعی از طریق ترکیب خطی متغیرهای سرمایه اجتماعی تبیین شده است به عبارت دیگر متغیرهای سرمایه اجتماعی توانسته‌اند ۰/۴۳۵ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند علاوه بر آن مقدار محاسبه شده برای F در سطح اطمینان ۰.۹۵ نشان می‌دهد که ترکیب خطی متغیرهای مستقل به صورت معنی‌داری قادر به تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته است (جدول ۹)

در نهایت، بر اساس ضریب استانداردشده‌ی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، متغیرهای مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی تأثیر معناداری بر احساس امنیت اجتماعی داشته‌اند. به لحاظ ضرایب شدت اثرگذاری، متغیر اعتماد

اجتماعی بیشترین تأثیر افزایش احساس امنیت داشته است انسجام اجتماعی کمترین نقش را در این زمینه ایفا نموده است (جدول ۱۰). بنابراین با توجه به مجموع ابعاد بایستی گفت سرمایه‌ی اجتماعی دارای نقش مؤثر و مثبتی بر احساس امنیت اجتماعی بوده است.

جدول ۱۰. ضرایب شدت اثرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

Sig (معناداری)	T	ضرایب غیراستاندارد		مشارکت اجتماعی
		ضرایب استاندارد	B	
۰/۰۴۰	۲/۵۷	۰/۱۵۸	۰/۱۵	اعتماد اجتماعی
۰/۰۰۹	۳/۸۸	۰/۳۹۲	۰/۱۱	انسجام اجتماعی
۰/۰۴۳	۲/۴	۰/۱۳۶	۰/۱۴	روابط اجتماعی
۰/۰۳۷	۲/۹۶	۰/۲۲۹	۰/۰۷	آگاهی اجتماعی
۰/۰۱۶	۳/۷۷	۰/۳۸۹	۰/۰۹	

منبع: اطلاعات مستخرج از پرسشنامه و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۶

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نیاز هر جامعه در جهت وجود زمینه‌های شکل‌گیری احساس امنیت و تأثیر آن به‌ویژه در میان جامعه‌ی زنان، در این پژوهش به بررسی سرمایه‌ی اجتماعی و مؤلفه‌های آن نظیر اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی و انسجام اجتماعی به‌عنوان عوامل اساسی تبیین احساس امنیت در بین زنان بالای ۱۸ سال در شهر آبدانان پرداخته شده است. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که بین تمام مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اعم از اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، روابط اجتماعی و انسجام اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی زنان در محدوده‌ی مورد مطالعه رابطه‌ی مثبت و مؤثر وجود دارد که در این میان سهم اعتماد اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۴۶۱ و آگاهی اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۳۸۲ از دیگر شاخص‌های مورد بررسی بیشتر است. به‌طورکلی، با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها با به‌کارگیری آزمون ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T تک نمونه‌ای و همچنین تحلیل رگرسیون چند متغیره در مورد رابطه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان در محدوده‌ی مورد مطالعه، مشخص گردید که ضمن

تأثیرگذاری تمامی عناصر و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در احساس امنیت، نقش اعتماد اجتماعی به مراتب بیشتر از سایر عوامل بوده است.

می‌توان گفت: براساس رهیافت تئوریک بوردیو و کلمن و پاتنام سرمایه‌ی اجتماعی با ایجاد و گسترش پیوندهای اجتماعی و شبکه‌های روابط اجتماعی و مشارکت میان افراد موجب بالا رفتن احساس امنیت اجتماعی می‌شود. بررسی رابطه‌ی بین مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی نشان داد که هر چه مشارکت اجتماعی در جامعه‌ی نمونه بیشتر باشد، احساس امنیت نیز ارتقاء خواهد یافت. از این رو همبستگی معناداری میان مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، نظریه بوردیو و کلمن و پاتنام را تأیید کرده است. به اعتقاد آفه آگاهی و توجه، پیش شرط شناختی و ضروری شکل فعال‌تر مسئولیت مدنی است که باعث علاقه‌مندی و دل‌نگرانی می‌شود. با توجه به همبستگی معنادار آگاهی اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی، زنان با آگاهی اجتماعی بالا از احساس امنیت اجتماعی بیشتری نسبت به زنان با آگاهی اجتماعی پایین برخوردارند. در نتیجه همبستگی معنی‌دار بین آگاهی اجتماعی و امنیت اجتماعی زنان، نظریه آفه تأیید می‌شود. بنابراین با استناد به نظریات گیدنز، کلاس آفه، بوردیو، پاتنام و در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، بین روابط اجتماعی (از ابعاد شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی و همچنین بین اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد و طبق تئوری پاتنام و با توجه به یافته‌های به دست آمده، بین مشارکت اجتماعی (از ابعاد شبکه اجتماعی) و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. این مهم با نتایج پژوهش نجیبی ربیعی (۱۳۸۳)، نادری و دیگران (۱۳۸۹)، نیازی و دیگران (۱۳۹۰) همچنین ساروخانی و همکاران (۱۳۹۰) هم‌خوانی دارد.

امنیت اجتماعی پایدار در شرایطی شکل می‌گیرد که سرمایه‌ی اجتماعی به میزان بالایی وجود داشته باشد. همبستگی مثبتی بر سرمایه‌ی اجتماعی موجب توسعه‌ی سیاسی و اقتصادی نیز می‌شود که این دو به نوبه‌ی خود امنیت اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. به عبارتی دیگر، در جوامع توسعه‌یافته‌ی سیاسی و اقتصادی، جرائم و ناامنی‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابند. بنابراین امنیت اجتماعی عمدتاً از طریق ابزارهای هنجاری نظیر اعتماد، انسجام، مشارکت، آگاهی، ارزش‌ها و ... به شکل بهتری تأمین و ماندگار می‌شود.

پیشنهادها

- تقویت فرهنگ اعتماد که ریشه در منابع فردی و ساختاری (جامعه‌ای) دارد، در ارتقاء امنیت مؤثر است. در این زمینه جهت بسترسازی برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت معماران فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با تقویت پایه‌های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده و از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند. از سوی دیگر نظارت بر تعاملات روزمره و کنترل آنها توسط نیروی انتظامی به منظور کاهش آسیب‌پذیری روابط اجتماعی، نقش مؤثری در بالا بردن اعتماد اجتماعی دارد. بنابراین پیشنهاد می‌شود نیروی انتظامی با اجرای دقیق وظایف خود به بالا رفتن اعتماد اجتماعی و به تبع آن بالا رفتن احساس امنیت اجتماعی کمک کنند.
- افزایش مشارکت اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت نیز می‌شود از این رو برای ارتقای مشارکت اجتماعی و به تبع آن افزایش احساس امنیت اجتماعی، مهندسین فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با زمینه‌سازی برای افزایش مشارکت در بین مردم در مناسبت‌ها (جشن‌های گل‌ریزان، کمک به مستمندان در اعیاد اسلامی، استفاده از کمک‌های مردمی در حل مشکلات و معضلات موجود در شهر توسط نهادهای مربوطه و...) و موقعیت‌های مختلف و به صحنه کشیدن مردم برای کارهای جمعی و عمومی می‌توانند گام مؤثری در این زمینه بردارند.
- ایجاد محلاتی با درهم‌آمیختگی اجتماعی بیشتر و استفاده از شوراهای شهروندی به عنوان ابزاری برای وارد کردن اجتماعات محلی در بحث‌های سیاسی و هم‌چنین شاخص‌هایی که برای خنثی کردن کاهش فعالیت سیاسی در بین جوانان طراحی شوند، از جمله تشکیل پارلمان کودکان و نوجوانان می‌توانند در تقویت فعالیت‌های جمعی و مشارکتی مؤثر باشند.
- از آنجایی که احساس امنیت اجتماعی در بین زنان کمتر از مردان است برای افزایش احساس امنیت در بین زنان، برنامه‌ریزان دولتی و فرهنگی (صداوسیما) با تولید برنامه‌های مختلف در جهت افزایش و توسعه‌ی احساس امنیت در بین زنان، نیروی انتظامی با تأمین امنیت اماکن عمومی مثل پارک‌ها، از طریق افزایش نیرو در این اماکن

و یا تأمین امنیت خیابان‌ها در شب می‌تواند باعث افزایش احساس امنیت در بین زنان شود.

- فراهم آوردن زمینه‌های مشارکت فعالانه‌ی زنان در عرصه‌های گوناگون (جشن‌های نیکوکاری و کمک به مستمندان و نیازمندان به مناسبت‌های مختلف).
- تقویت سرمایه اجتماعی از طریق ترویج آموزه‌های دینی از قبیل صداقت، اعتماد، امانت‌داری، شور و همفکری، مساعدت دیگران، مشارکت و ... که از شاخص‌های سرمایه اجتماعی است.
- طبق نتایج تحقیق افزایش روابط اجتماعی (شبکه اجتماعی) در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود از این رو نهادهای آموزشی (مدارس و دانشگاه‌ها) با آموزش روابط سهل و آسان و رسانه‌های جمعی بخصوص صداوسیما در مقام فرهنگ‌سازان جامعه با تولید و پخش برنامه‌های متنوع و برجسته ساختن مزایای این نوع روابط می‌توانند در جهت بسترسازی برای تقویت روابط اجتماعی در بین مردم گام مؤثری بردارند.

منابع

- افشار، زین‌العابدین (۱۳۸۵). امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- اکبری، امین (۱۳۸۳). نقش سرمایه‌ی اجتماعی در مشارکت: بررسی تأثیر سرمایه‌ی اجتماعی بر مشارکت سیاسی، اجتماعی (مطالعه موردی روستای فارسنج از توابع سقز)، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- باباییان، علی؛ مرادی، غلامرضا؛ خرمی، علی‌اکبر؛ سالار، روح‌الله (۱۳۹۳). تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقاء امنیت عمومی از دیدگاه فرماندهان و مدیران (مورد مطالعه: فرماندهی انتظامی استان گلستان)، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال ششم، شماره چهارم، صص ۸۶-۶۵.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس، چاپ اول، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی احساس امنیت، چاپ اول، تهران: انتشارات امیرکبیر.

- تاجبخش، کیان (۱۳۸۴). سرمایه‌ی اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه، ترجمه‌ی افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: شیرازه.
- تقی‌لو، فرامرز (۱۳۸۵). رابطه‌ی بین سرمایه‌ی اجتماعی و امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۳۲، صص ۲۳۹-۲۵۸.
- توسلی، غلام عباس؛ موسوی، مرضیه (۱۳۸۴). مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید با تأکید بر نظریه‌های سرمایه‌ی اجتماعی، نامه علوم اجتماعی، دوره ۱۱، شماره‌ی ۴ (پیاپی ۲۶)، صص ۱-۳۲.
- چلبی، مسعود؛ مبارکی، محمد (۱۳۸۴). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲، صص ۳-۴۴.
- حامد، محبوبه (۱۳۸۹). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در شهروندان تهرانی، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی، به راهنمایی دکتر جعفر هزارجریبی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی، تهران.
- حسینی، حسین (۱۳۸۶). احساس امنیت: تأملی نظری بر پایه‌ی یافته‌های پژوهشی، فصلنامه امنیت، سال پنجم، شماره ۴ (پیاپی ۲۰)، صص ۷-۵۱.
- ذاکری هامانه، راضیه؛ افشانی، سید علیرضا؛ عسکری ندوشن (۱۳۹۱). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره سیزدهم، شماره ۳، صص ۸۳-۱۱۰.
- رضائی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با احساس امنیت زنان شهر آبدانان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار.
- ساروخانی، باقر؛ هاشم‌نژاد فاطمه (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین سرمایه‌ی اجتماعی (مؤلفه‌های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره دوم، صص ۸۱-۹۴.
- سهرابی، محمد؛ رهبر، عباسعلی؛ گودالی، عطیه (۱۳۹۴). تأثیر سرمایه اجتماعی بر کارآمدی پلیس جامعه‌محور، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال هفتم، شماره اول، صص ۱۶۰-۱۳۳.

- شایگان، فریبا؛ امین صارمی، نوذر؛ عباسی، زینب (۱۳۹۴). سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی منطقه ۴ تهران)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۹۱-۱۲۲.
- صالحی امیری سید رضا؛ دیگران (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی، تهران، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- غریبی، حسن (۱۳۸۹). پیش‌بینی سرمایه اجتماعی براساس متغیرهای زمینه‌ای، فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی، زمستان، سال دوم، شماره دوم، صص ۱۵۴-۱۳۵.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۸۴). طرح ملی سنجش و تبیین سرمایه اجتماعی در ایران، تهران، دفتر امور اجتماعی وزارت کشور.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- فیروزآبادی، سید احمد؛ ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و توسعه اقتصادی- اجتماعی در کلان‌شهر تهران، رفاه اجتماعی، دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۲۲۴-۱۹۷.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵). عصر اطلاعات اقتصاد، جامعه و فرهنگ، ظهور شبکه‌ای، ترجمه احد علیقلیان، افشین خاکباز، انتشارات طرح نو.
- نادری، حمدالله؛ جاهد، محمدعلی؛ شیرزاده، مهین‌دخت (۱۳۸۹). بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر اردبیل)، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۱: صص ۸۹-۵۹.
- نجیبی ربیعی، مریم (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ارتباطات و علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۴). چندگانگی امنیت: امنیت ملی، عمومی و امنیت اجتماعی، فصلنامه امنیت اجتماعی، دوره ۱، شماره دوم و سوم، صص ۳۵-۵۸.

- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵). تأملی نظری در امنیت اجتماعی: با تأکید بر گونه‌های امنیت، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نهم. شماره اول، صص ۷۲-۵۳.

- نیازی، محسن؛ شفائی مقدم، الهام؛ شادفر، یاسمن (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین میزان سرمایه‌ی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال (۲ و ۱) و جنوب (۱۹ و ۲۰) تهران: فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره سوم، صص ۱۶۰-۱۳۱.

- نیازی، محسن؛ حسینی‌زاده‌آرانی، سید سعید؛ سخایی، ایوب؛ امام‌علیزاده، حسین (۱۳۹۵). فراتحلیل مطالعات و تحقیقات سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال هشتم، شماره اول، صص ۳۴-۱.

- Ackaert, Johan & Craen, Van Maarten (2006). Livability, insecurity, social capital and trust in local institutions, Paper to be presented at the XVI ISA World Congress of Sociology. Durban, South-Africa, 23-29 July, RC03 Sessions: Quality of Social Existence in Local Democracy.
- Coleman, J. (1994). Foundation of social theory. Cambridge: Harvard university press.
- Hadven, James (2008). Legitimacy, Trust, Social Capital, and Policing Styles, A Theoretical Statement, Volume: 11 issue: 2, pp.182-201, Article first published online: June 1, 2008, <https://doi.org/10.1177/1098611107311852>.
- Karner. T. X. (2004), Social Capital in Encyclopedia of sociology, second edition.
- Lindstrom m, mmetrlo. J, & ostergreen p.o (2003). Social and sense of insecurity in the neighbourhood: a population- based multilevel analysis in Malmo, Sweden, social science & medicine, 56(5):pp. 1111-1120.
- Lindstrom, m and others (2008). Social capital, anticipated ethnic discrimination and self- reported psychological health: a population – based study, social science & medicine, 66(1):pp. 1-13.